

היהדות הרפורמית: הגות, תרבות וחברה

עורך
אבינועם רוזנק

מכון ון ליר בירושלים
THE VAN LEEER JERUSALEM INSTITUTE
معهد فان لير في القدس

מכון ון ליר בירושלים / הוצאת הקיבוץ המאוחד

Reform Judaism: Thought, Culture and Sociology

Editor
Avinoam Rosenak

עורך הסדרה: נפתלי רוטנברג
עורכת ראשית: טל כוכבי
עורכת לשון: יהודית לנצ'יצקי-צור
מפיקה: יונה רצון

מסת"ב: 978-965-02-0712-0 ISBN

© תשע"ד, מכון ון ליר בירושלים / הוצאת הקיבוץ המאוחד
© 2014, by the Van Leer Jerusalem Institute /
Hakibbutz Hameuchad Publishing House
דפוס "חדקל" בע"מ, תל-אביב

שער חמישי

יהדות הרפורמית וזיקתה לנצרות
ולתרבות הכללית באמריקה:
דיון היסטורי וביקורתי

היהדות הרפורמית בת זמננו: ניתוח היסטורי

יונתן סרנה

בשנים 1895-1896 ערך המגיד הציוני המפורסם צבי הירש מסליאנסקי, שזמן קצר לפני כן גורש מרוסיה, סיור בארצות הברית. הוא ביקר בקליבלנד ולאחר מכן בסינסינטי, ושם נשא נאום בלתי נשכח בעברית בהיברו יוניון קולג'. בזיכרונותיו מספר מסליאנסקי שבסיום נאומו הוא פנה בדרמטיות אל הרב יצחק מאיר ויזו, מייסדו ונשיאו של ההיברו יוניון קולג', והלין באוזניו על אחד מתלמידיו לשעבר, הרב מוזס גריס - שהיה אז הרב של בית הכנסת בקליבלנד "תפארת ישראל" ("הטמפל") - כי עשה מה שמסליאנסקי כינה "מעשה היליני": "את פאר מקדשנו, את ספר התורה, הוציא מארון הקודש והורידו לתוך המרתף ובמקומה העמיד ביכליה אנגלית בארון".¹ ואכן עובדה היא שהרב גריס התגאה בכך שביטל את קריאת התורה מקלף, ובקהילתו "קראו את התורה באנגלית מספר, ולא מקלף".² ויזו, על פי מסליאנסקי, הסכים אתו ותיאר את הפעולה "מעשה נורא". בשיחה שהתנהלה בביתו לאחר ההרצאה, כך מספר מסליאנסקי, ויזו "פתאום קם [...] ממקומו, עיניו התיזו גצי אש ובקול נביא" אמר למסליאנסקי: "ייטב נא ללכת אל הקיר". מסליאנסקי עשה כאשר נצטווה.

- "מדוע עמד ואינו מוסיף ללכת", רעם ויזו.

- "אין אני יכול", אמר מסליאנסקי, "הקיר עומד בפני".

- "כך הם תלמידי הפתאים", הכריז ויזו. "הם הרחיקו ללכת ועד הקיר הגיעו. רבים מהם מחצו את ראשם. אולם מאין דרך לפניהם שוב ישוכו".³

בין ששיחה זו אירעה בדיוק כמו שמסליאנסקי זכר אותה ובין שלא,⁴ מלומדים

1. Zvi Hirsch Masliansky, *Kitve Maslianski: Neumim, Zikhronot, U-Masa'ot*, III, New York: Hebrew Publishing Company, 1929, pp. 190-193. ראו תרגום מועד של גארי זולה: Gary P. Zola, "The People's Preacher: A Study of the Life and Writings of Zvi Hirsch Masliansky (1856-1943)," Ordination thesis, HUC-JIR, 1982, pp. 156-163, esp. p. 161.
2. Lloyd Gartner, *History of the Jews of Cleveland*, Cleveland: Western Reserve Historical Society, 1978, p. 155. הרב מוזס גריס כתב על תולדותיה של קהילת יהודי קליבלנד. ראו <http://clevelandjewishhistory.net/gries-history.html> (אוחזר ב-6.5.2013).
3. מסליאנסקי, כתבים (לעיל הערה 1), עמ' 193.
4. זולה (לעיל הערה 1), עמ' 228, הערה 113. זולה ציין שמסליאנסקי נשא דברים בהיברו יוניון קולג' בשני אירועים שונים: עיתון הסטודנטים של המוסד מדווח על ביקורים ב-25 בינואר 1896 וב-10 בדצמבר 1899. מסליאנסקי אולי עירב בזיכרונותיו את שני

רבים טוענים שנבואתו הדרמטית של וייז - "שוב ישונו" - אכן התגשמה בימינו. היהדות הרפורמית, שבעבר התנסתה ברפורמות רדיקליות ביותר - ביטול הקריאה בתורה, ויתור על ההיכט הלאומי של היהדות, העברת השבת ליום ראשון וכדומה - כעת, כך נטען, היא "חוזרת בתשובה": התורה חזרה, העם היהודי חזר, השבת חזרה, העברית חזרה, ואפילו ברכת מחיה המתים חזרה (לפחות ככזירה).

עם זאת, ובלי להתעלם מן הטיעון המשכנע, אני מבקש לטעון שהתפיסה המחזורית של ההיסטוריה של היהדות הרפורמית בארצות הברית - שעתה כבר מקובלת על רבים - אינה מסבירה די הצורך צדדים חשובים של היהדות הרפורמית שלאחר מלחמת העולם השנייה. נראה לי שכדי להבין כהלכה את היהדות הרפורמית, עלינו להתחקות אחר ההתפתחויות המרכזיות בתנועה הרפורמית, שלעיתים קרובות מדי אינן מקבלות את תשומת הלב הראויה: העלייה המרשימה של היהדות הרפורמית במאה העשרים, עד שהייתה לתנועה הגדולה ביותר באמריקה; השינויים שהתחוללו ביהדות הרפורמית כדי לזכות בתמיכתם של יהודי מזרח אירופה; נטישה מודעת של אחידות תיאולוגית ופולחנית לטובת אימוץ הגישה הפלורליסטית, גישת "האוהל הגדול"; ולבסוף, ההשלכות של ההחלטות שנעשו ברור האחרון באשר ל"הושטת היד" ולקביעת היהדות על פי האב.

ההגירה של כשני מיליון וחצי יהודים ממזרח אירופה לאמריקה בשנים 1875-1925 ניפצה את תקוות היהדות הרפורמית להפוך ל"מנהג אמריקה", לתנועה המובילה בארצות הברית. היא גם ערערה עד היסוד את ביטחונה העצמי של התנועה הרפורמית. במקום לצמוח, הצטמצם חלקה של התנועה הרפורמית בתוך היהדות האמריקנית. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה 85% מיהודי ארצות הברית היו יוצאי מזרח אירופה, ואילו היהדות הרפורמית נותרה תנועה קטנה למדי של יהודים גרמנים וצאצאיהם. בעיר ניו יורק, שבה חיה הקהילה היהודית האמריקנית הגדולה ביותר, רק שני אחוזים מבתי הכנסת השתייכו בשנת 1918 לתנועה הרפורמית - כל השאר היו אורתודוקסיים. באותה עת נראָה שסיכוייה של התנועה הרפורמית למשוך אליה את יהודי מזרח אירופה קלושים. עקרונות היסוד של התנועה הרפורמית, שבאו לידי ביטוי במצע פיטסבורג משנת 1885, היו מנוגדים לכמה מהאמונות היקרות ביותר ללבם של יהודי מזרח אירופה, בהן הקשר ליהדות העולם ולציונות. יתרה מזו, האווירה הכמורכסנייתית ששררה בבתי הכנסת הרפורמיים (המכונים "היכלות" - Temples), השימוש המרובה בשפה האנגלית בזמן התפילה, ביטול טקס בר המצווה, הרשמיות הגרמנית הקרירה

הנאומים. ג'ייקוב מרקוס מתארך את האירוע שמתואר כאן ל-1899 אולם התאריך הקודם נראה סביר יותר משום שהוויכוח על מעשיו של גריס התנהל בשנים 1894-1895. ראו Jacob R. Marcus, *United States Jewry, III*, Detroit: Wayne State University Press, 1993, p. 653

והיחס הפטרוני כלפי יהודי מזרח אירופה מצד קהילות רפורמיות קלאסיות - כל אלה הצביעו על כך שהיהדות הרפורמית עתידה להיפך ליהדות אפיסקופלית: קטנה, מרוצה מעצמה, אליטיסטית ופטרנליסטית.⁵

יוצאי יהדות מזרח אירופה וצאצאיהם, שרבים מהם נטשו את האורתודוקסיה, לא נהרו בהמוניהם ליהדות הרפורמית אלא לתנועה הקונסרוטיבית החדשה בעלת האידיאולוגיה הרחבה. מספר בתי הכנסת שהשתייכו ל"איחוד בתי הכנסת" עלה מ-22 בשנת 1913 ל-229 בשנת 1929, ובכך הפכה היהדות הקונסרוטיבית לתנועה הדתית היהודית הגדולה ביותר באמריקה. לעומת זאת, ביהדות הרפורמית רבו חילוקי הדעות סביב הנושא הרגיש של הציונות, ורבים מהרבנים חשו אכזבה ואפילו ייאוש לנוכח מצבה של התנועה. סקר לאומי על מצבה של היהדות הרפורמית שפורסם בשנת 1926 הראה "ביטויים רבים של חוסר שביעות רצון, שהרפורמים זקוקים להחייאה, לרפורמציה, להפחת חיים חדשים, שהרפורמים חייבים לעבור רפורמה".⁶ אחד הרבנים הרפורמים הכריזמטיים ביותר, סטיפן ויז מניו יורק, אף הרחיק לכת והקים סמינר רבני חדש, "מכון הדת היהודית", שביקש להציב חלופה לסמינר המרכזי של הרפורמים, ההיברו יוניון קולג'. הסמינר הנהיג סדר יום חדש לרבנים שהכשיר - סדר יום ששם דגש על ציונות, על צדק חברתי, ועל פנייה אל כלל ישראל.

כך נוצרו אפוא שני סמינרים, שתי אידיאולוגיות, שני מחנות שנלחמים זה בזה, ועל כן רבים חזו שייווצר קרע הרסני בתוך התנועה הרפורמית. ואכן, כך כמעט אירע כאשר נוסדה המועצה האמריקנית ליהדות בשנת 1942, שהתנגדה למדינה יהודית וביקשה להשיב את היהדות הרפורמית למודל הקלאסי.⁷ שנתיים קודם לכן דיווחה התנועה שרק 265 קהילות משלמות דמי חבר, והתנועה מנתה 59,000 משפחות חברות בלבד, כלומר פחות מ-200,000 גברים, נשים וילדים יהודים רפורמים שילמו דמי חבר בכל רחבי ארצות הברית.⁸

העובדה שהיהדות הרפורמית מתפארת היום ביותר מ-900 קהילות, שחברות בה 320,000 משפחות וכ-1.5 מיליון יהודים משלמי דמי חבר,⁹ היא עדות לעוצמת המהפך שעברה היהדות הרפורמית בשבעת העשורים האחרונים. מאז שנת 1940 הצטרפו לתנועה יהודים רבים ממוצא מזרח-אירופי, ומהתנועה היהודית הדתית הקטנה ביותר באמריקה היא הפכה לתנועה הגדולה ביותר. איך קרה הדבר?

5. Jonathan D. Sarna, *American Judaism: A History*, New Haven: Yale University Press, 2004, pp. 132-134, 144-151, 193-197, 206-207, 249.

6. *Central Conference of American Rabbi Yearbook* 36 (1926), p. 317.

7. סרנה, יהדות אמריקה (לעיל הערה 5), עמ' 249-254.

8. ראו את הלוח המבוסס על הדוחות השנתיים של איגוד היהדות הרפורמית (UAHC) אצל Marc Lee Raphael, *Profiles in American Judaism*, San Francisco: Harper & Row, 1984, p. 197.

9. <http://urj.org/about> (אוחזר ב-6.5.2013).

עקרון השוק החופשי

ראשית, היהדות הרפורמית, שהפנימה את עקרונות השוק החופשי של הרת באמריקה, למדה דבר אחד או שניים מדרכיהם של המתחרים הדתיים של וניסתה לחקות אותם ביעילות בניסיון למשוך חברים ולהגדיל את חלקה בשוק הרת היהודית. למשל, היו רבנים רפורמים שציידו בעמדתו של הרב מרדכי קפלן, ששם דגש על היהדות כציוויליזציה. הם אימצו את דבריו של קפלן במצע קולומבוס משנת 1937, שציין את הצורך ב"טיפוח צורות ייחודיות של אמנות ומוזיקה דתיות ואת השימוש בעברית". אמנם במקומות אחרים במצע באו ליד ביטוי עקרונות הנוגדים את דרכו של קפלן, אולם, כפי שכבר העיר ארנולד איין, עד שנת 1945 ההברלים האידיאולוגיים בין הרפורמים ובין הרקונסטרוקציוניסטים הצטמצמו כל כך עד שרק הדחייה שדחה קפלן את התואר "עם סגולה" הבחינה ביניהם מבחינה אידיאולוגית.¹⁰

רפורמים אחרים, בניסיון למשוך יהודים ממוצא מזרח-אירופי, החזירו פולחנים דתיים שנוצחו בעבר, כמו טקס בר המצווה. בקהילות כגון בלנקסטר, סנט פול ודאלאס נערכו טקסי בר מצווה כבר בשנות השלושים של המאה העשרים. בית הכנסת "טמפל ברית קודש" ברוצ'סטר שב לערוך את הטקס בערך בשנת 1940. סקר שנערך בשנת 1953 הראה שטקס בר המצווה "נוהג ברמות שונות ב-92% מבתי הכנסת הרפורמיים".¹¹ התפתחות זו לכדה הסירה מכשול מרכזי מדרכם של יהודים מזרח-אירופיים להצטרף לתנועה הרפורמית.

גם החלטתה של היהדות הרפורמית לתמוך בציונות הפכה אותה למושכת יותר בעיני יהודים מזרח-אירופים רבים. יחסה של היהדות הרפורמית לתנועה הציונית

¹⁰ Michael A. Meyer, *Response to Modernity: A History of the Reform Movement in Judaism*, New York: Oxford University Press, 1988, pp. 320, 391; Arnold M. Eisen, *The Chosen People in America: A Study in Jewish Religious Ideology*, Bloomington: Indiana University Press, 1983, pp. 92-93

¹¹ Jacob R. Marcus, *The Jew in the American World*, Detroit: Wayne State University Press, 1996, p. 438; Leon A. Jick, "The Reform Synagogue," in Jack Wertheimer (ed.), *The American Synagogue: A Sanctuary Transformed*, Hanover: University Press of New England, 1995 [1987], p. 100; Gerry Cristol, *A Light in the Prairie: Temple Emanu-El of Dallas 1872-1997*, Fort Worth: Texas Christian University, 1998, p. 203; Peter Eisenstadt, *Affirming the Covenant: A History of Temple B'rith Kodesh*, Rochester: Temple B'rith Kodesh, 1999, p. 191; *American Judaism* (Dec. 1953), as cited in Frank Adler, *The Centennial History of Congregation B'nai Jehudah of Kansas City 1870-1970*, Kansas City: B'nai Jehudah, 1972, p. 243

¹² Early Spring in the inharz andeis 38-203 ספרות hn G. 13 1-362 14 מאיר, ו 15 סרנה, י

וה"המרה" של רבנים רפורמים לציונות תועדו בהרחבה במקומות אחרים.¹² בחלוף השנים, עוד ועוד רבנים ומנהיגים החלו לתמוך בציונות וסירבו לציית להתנגדות המסורתית של הרפורמים כפי שהיא התבטאה במצע פיטסבורג משנת 1885, ואף להחלטה העוינת יותר משנת 1898 של איחוד הקהילות העבריות באמריקה. הרב דוד פיליפסון, בוגר המחזור הראשון של היברו יוניון קולג', היסטוריון של התנועה הרפורמית ומשקיף בוועידת פיטסבורג, כתב ביומנו כבר בשנת 1927 שהוא עומד "לבדו בתמיכתו ביהדות האוניברסיטית". בעבר, טען, "הוסכם על יהודים בעלי דעות מגוונות שהיהודי הוא יהודי בלבד, ושהוא אמריקני בן הדת היהודית"; ואילו היום, הוא קונן, "אנחנו שמחזיקים בתיאור הזה של היהודי מוצאים את עצמנו מושא ללעג".¹³ כעבור עשור, בשנת 1937, אושר באופן רשמי במצע קולומבוס היחס החיובי של התנועה הרפורמית כלפי הציונות. במצע נאמר: "בשיקומה של פלשתינה, הארץ המקודשת בזיכרונות ובתקוות, אנו רואים את ההבטחה לחיים חדשים לרבים מאחינו. אנו מאשרים את החובה של כל היהודים לעזור לבנייתה כבית לאומי ליהודים על ידי מאמץ לעשותה לא רק מקלט לנרדפים, אלא גם מרכז של תרבות וחיים רוחניים יהודיים".¹⁴ תפקיד חשוב ביצירת המהפך הזה באידיאולוגיה הרפורמית היה לרבנים הרפורמים מקרב יהודי מזרח אירופה.

ההצהרה החדשה הפכה את היהדות הרפורמית לקלה יותר לשיווק ליהודי מזרח אירופה ולצאצאיהם. בסופו של דבר, דור חדש של מנהיגים קיבל על עצמו את השליטה בתנועה הרפורמית והציג שינויים מכריעים בחינוך היהודי הרפורמי, בתנועת הנוער שלו ובתנועת הנשים. שינויים אלו עשו את התנועה הרפורמית למושכת יותר עבור צעירים יהודים מכל המגזרים, במיוחד צעירים ממוצא מזרח אירופי.¹⁵ היהדות הרפורמית הקלאסית והאידיאולוגיה של מצע פיטסבורג לא נעלמו בעקבות שינויים אלה, אולם השקפות חלופיות החלו לתפוס מקום מרכזי יותר בתנועה.

¹² Michael A. Meyer, "American Reform Judaism and Zionism: Early Efforts at Ideological Rapprochement," *Studies in Zionism* 7 (Spring 1983), pp. 49-64; Jonathan D. Sarna, "Converts to Zionism in the American Reform Movement," in Shmuel Almog, Jehuda Reinharz and Anita Shapira (eds.), *Zionism and Religion*, Hanover: Brandeis University Press, 1998, pp. 188-203. ספרות מוקדמת יותר.

¹³ David Philipson, *My Life as an American Jew*, Cincinnati: John G. Kidd, 1941, pp. 361-362.

¹⁴ מאיר, תשובה למודרניות (לעיל הערה 10), עמ' 389.

¹⁵ סרנה, יהדות אמריקה (לעיל הערה 5), עמ' 249-255.

פלורליזם פנימי

השינוי המרכזי השני שאפשר את צמיחת היהדות הרפורמית לאחר המלחמה הוא ההכרה ב"השקפות חלופיות". בניגוד למצע פייטסבורג משנת 1885, שדיבר על הצהרה רשמית אחת של אמונות היהודים הרפורמים,¹⁶ כעת נעשו הרפורמים פלורליסטים יותר כלפי פנים. השוואה של הצהרות שונות של הרפורמים מעידה על שינוי זה. בשנת 1885 הצהיר הרב קאופמן קוהלר שהמטרה של המצע הייתה "להכריז בפני עם ועולם [...] למה היהדות הרפורמית מתכוונת ומהי המטרה שאליה היא חותרת".¹⁷ חצי מאה מאוחר יותר, ב-1937, התפרסם מצע קולומבוס תחת הכותרת "הצהרת עקרונות", מונח שאפשר גמישות רבה יותר. ואכן, הנוסח החדש פורסם רשמית "לא כאמונה קבועה, אלא כמדריך לגורמים מתקדמים של היהדות".¹⁸ כעבור עשרות שנים, בשנת 1976, הייתה התנועה הרפורמית כה רחבה ורב-ממדית שלא "מצע" ולא "הצהרת עקרונות" יכלו להציע לה הגדרה מתאימה, והמסמך החדש שפורסם (בעקבות ועידת סן פרנסיסקו) תואר כ"פרספקטיבה של מאה שנים". המסמך החדש דגל מפורשות ב"שונות בתוך אחדות", בהצהירו ש"היהדות הרפורמית אינה רק סובלנית לשונות; היא אף יוצרת אותה [...] אנו פתוחים לכל עמדה שתומכת במחשבה ובמודעות ברוח האמונות של היהודים הרפורמים".¹⁹ אמנם מסמך אחר, שראה אור לא מכבר - פייטסבורג 1999 (II) - שב לנסח של מצע קולומבוס ונקרא "הצהרה של עקרונות ליהדות רפורמית", אך הוא מכיר גם ב"שונות של האמונות והמנהגים היהודיים הרפורמיים".²⁰

עקרון השונות - שהפך למציאות בקרב חוגי היהודים הרפורמים במאה העשרים וכעת נתפס כאחת ממעלותיה המרכזיות של התנועה - הוא אחד הגורמים המרכזיים המסבירים את הצמיחה המהירה של היהדות הרפורמית מאז שנת 1940 ואת הדרך שהיא נוקטת באימוץ המסורת. "הרפורמיות" ניכרת עתה בגווניה השונים, וכל אחד מחבריה נאחז בנקודה זו או אחרת במסגרת "האזהרה

16. זו הגדרתו של גורדון מלטון. ראו J. Gordon Melton (ed.), *American Religious Creeds*, III, New York: Gale, 1988, p. xiii
17. *Proceedings of the Pittsburgh Rabbinical Conference November 16, 17, 18, 1885*, Richmond: CCAR, 1923, p. 9
18. Michael A. Meyer and W. Gunther Plaut, *The Reform Judaism Reader: North American Documents*, New York: UAHC Press, 2001, pp. 199-200
19. שם, עמ' 204-205. ראו את הערתו החשובה של בורוביץ על הצהרה זו: Eugene Borowitz, *Reform Judaism Today*, I, New York: Behrman House, 1977, pp. 91-139
20. מאיר ופלאוט (לעיל הערה 18), עמ' 208.

הגדול" של היהדות הרפורמית. הרפורמה השכילה לשלב בתוכה את היהודים המסורתיים לצד הישארותם הרצויה של היהודים הרפורמים הקלאסיים. רוב היהודים הרפורמים שמחים כמובן לברור את פולחני הדת שהם בוחרים לשמור. ככל שהיהדות הרפורמית רואה עצמה מחויבת לשונות רבה יותר במסגרת התנועה, כך התנועה הקונסרוטיבית באמריקה מוצאת את עצמה מצמצמת את אוהלה שלה. קודם לכן, באמצע המאה העשרים, הייתה היהדות הקונסרוטיבית התנועה הדתית היהודית הגדולה ביותר באמריקה, ונפרסה ממרכזי קפלן משמאל ועד שאול ליברמן מימין. אולם משנטשו אותה גם הדוגלים ברקונסטרוקציה וגם הדוגלים במסורת, הידלדלו שורותיה. התנועה הקונסרוטיבית היא גם הוותיקה בשלוש התנועות הדתיות הראשיות, ושני שלישים מחברי בתי הכנסת שלה הם בני 45 ומעלה.²¹ עקב כך, התנועה הרפורמית - באמצעה את גישת "האוהל הגדול", שהיהדות הקונסרוטיבית זנחה במידה רבה - תפסה את מקומה. לתנועה הרפורמית אידיאולוגיה מגוונת יותר ויש בה כדי לכלול את הקרויים יהודים פולידוקסים משמאל ואת שומרי השבת והכשרות מימין.

מיתוס השיבה למסורת

התפיסה שהיהדות הרפורמית שבה לאמץ את המסורת התחילה להתגבש כבר בשנות השישים של המאה העשרים. בשנת 1969 תיאר הרב רוברט גורדיס במדור הספרים של ה"ניו יורק טיימס" את "החתיכה מרחיקת הלכת, אם כי לא האוניברסלית", ביהדות הרפורמית לשוב לעמדות יהודיות מסורתיות.²² תיאודור לן טען במחקר שפורסם בשנת 1972 ש"קרוב ל-25% מהרבנים הרפורמים בארצות הברית מצדדים באיחוד רשמי עם הזרם הקונסרוטיבי, ו-43% נוספים נוטים לעבר יהדות מסורתית יותר, כמו זו המאפיינת את התנועה הקונסרוטיבית".²³ יוג'ין בורוביץ, בשנת 1977, ניתח את ההתפתחויות האלה, והוא ייחס אותן בין השאר ל"היטלר, לחולשה של התרבות המערבית ולהישגים של מדינת ישראל". לטענתו, התפתחויות אלה הביאו לכך ש"הקונסנווס הישן התפרק" והוחלף בוויכוח מר בין רפורמים קלאסיים אוניברסליסטים לבין רפורמים פרטיקולריסטים מסורתיים יותר.²⁴ השיבה למסורת הגיעה לשיא פריחתה, כך נטען, בשנת 1989. בעיתון

Jonathan Ament, *American Jewish Religious Denominations* 21 (Report Series on the National Jewish Population Survey 2000-2001, 10), United Jewish Communities, 2005, p. 27

New York Times Book Review, Mar. 16, 1969, p.29 22

New York Times, June 18, 1972, p. E7 23
הרפורמים על פי לן "קוראים תיגר על המסורת ועורכים נישואים מעורבים".

24. בורוביץ (לעיל הערה 19), עמ' 101-105.

"ניו יורק טיימס" בלטה באותה השנה הכותרת "יהודים רפורמים שבים לפולחן הדת".²⁵ כעבור 18 שנים הופיעה ב-*New York Jewish Week* כתבה על תופעה זו, שהוצגה כדיעוה חדשותית ועוררה הדים רבים: "הצעירים הרפורמים מפגינים שרירים פולחניים: מספר גדל של בני עשרה של התנועה הליברלית וצעירים בוגרים מאמצים את המסורת ומציבים אתגר למנהיגים".²⁶

אך למרבה ההפתעה, לאחר ארבעים שנה של סיפורי "חדשות" כאלה הנתונים הרבים אינם תומכים בסברה שאכן יש חזרה למסורת. לפי סקר ארצי של האוכלוסייה היהודית, רק 25% מחברי בתי הכנסת היהודיים הרפורמיים מדליקים בדרך כלל נרות שבת, ורק 8% שומרים על כשרות. יותר ממחציתם משתתפים בתפילה פחות מתשע פעמים בחודש; רבע מהם באים לבית הכנסת רק בחגים, או לעולם לא.²⁷ אם כן, איך אפשר להסביר את הסיפורים בעיתון על החזרה לפולחן הדת? קריאה קפדנית יותר מראה שאת רובם כתבו המנהיגים הרשמיים של התנועה, או תלמידים בתוכנית לרבנות, או חברים פעילים ביותר בתנועה - ולא אנשים מהשורה.²⁸ אך בעולמה של הדת באמריקה רק לעתים רחוקות המנהיגים מייצגים נאמנה את חברי הקהילה, והיהדות הרפורמית אינה יוצאת מהכלל. הבחנה זו נכונה היום יותר מבעבר בעיקר בשל ההשפעה של ישראל. כל המנהיגים הרשמיים של היהדות הרפורמית שוהים במסגרת תפקידם שנה בישראל, ועל כן המנהיגות נוטה להיות מסורתית הרבה יותר מחברי התנועה.

נשוב לסיפור שפתחתי בו: האם הניבוי של הרב יצחק מאיר וייז אכן התגשם? האם היהודים הרפורמים אכן "חזרו בתשובה"? לטענתי, ה"חזרה" הגדולה אינה חזרה של היהדות הרפורמית למסורת. זהו תיאור מוגזם. החזרה המדהימה - שמבחינות רבות לא היה אפשר לחזותה מראש - היא למעמד של רוב ביהדות האמריקנית. צמיחת התנועה הרפורמית, היכולת שלה לתפוס נתח שוק עצום על חשבון התנועות האחרות וליהנות ממעמד של בכורה בקרב התנועות הדתיות היהודיות האמריקניות - זוהי מהפכה חשובה המתרחשת בעידן שבו התנועות הדתיות הפרוטסטנטיות הליברליות באמריקה מאבדות את כוחן במהירות. לנכונות של היהדות הרפורמית לשנות כמה מאמונותיה ומנהגיה כדי לזכות ביהודי מזרח אירופה בהחלט היה חלק נכבד בחזרה הזאת. כך גם לאימוץ מודל "האוהל הגדול", שנתן לגיטימציה לדרכים רבות ומגוונות להיות יהודי. לשיקום של מוסדות היהדות הרפורמית, בעיקר איחוד הקהילות העבריות האמריקניות

25. Ari Goldman, "Reform Jews Are Returning to Ritual," *New York Times*, June 26, 1989, p. A14

26. Debra Nussbaum Cohen, "Reform Youth Flexing Their Ritual Muscle," *Jewish Week*, Aug. 10, 2007 <http://jewschool.com/2007/08/13/your-head-a-splode> (אוחזר ב-6.5.2013).

27. אמנט (לעיל הערה 21), עמ' 30-31.

28. גולדמן (לעיל הערה 25); נוסבאום כהן (לעיל הערה 26).

היהדות הרפורמית בת זמ
וכעת האיחוד של ד
(הרבנים איזנדראט,
היחס לנישואי תערו
גורם נוסף שאי-א
הרפורמית הוא עמו
1978, בהנהגתו ש
בני זוג לא-יהודים
נישואים בין דתות
"כמקום להוציא א
לידי ביטוי בהחלף
כיהודי. החלטות
בתוך עשור אחד,
1.3 מיליון חברי
בגאווה בשנת 35
רפורמיים בכל מ
בקהילות הרפורמ
הזוג התגיר.³¹
רפורמיים אינו
אין ספק שה
אולם מבחינה
מההרכב של
מהחובשים את
שמשמע מכ
לשאת דרשות
שאלו נושאים
והחשוב מכ
למשל, האם
או האם ישנו

29. *New York*

p. B5

30. שם.

31. *American*

gogue

1976, p. 9

(כעת האיחוד של היהדות הרפורמית), בהנהגתם של כמה מנהיגים דינמיים (הרבנים אייזנרדאט, שינדלר, יופה), היה אף הוא תפקיד חשוב בכך.

היחס לנישואי תערובת

גורם נוסף שאי-אפשר להתעלם ממנו בחיפוש אחר הסבר לפריחת התנועה הרפורמית הוא עמדת "הושטת היד" (outreach) כלפי נישואי התערובת. בשנת 1978, בהנהגתו של הרב אלכסנדר שינדלר, החלה התנועה הרפורמית לעודד בני זוג לא-יהודים להצטרף לקהילות הרפורמיות וללמוד יהדות. "אנו דוחים נישואים בין דתות, אך לא את הנשואים בנישואים אלה", הצהיר הרב שינדלר. "במקום להוציא אותם מתוכנו אנו מבקשים להכניסם פנימה".²⁹ תפיסה זו באה לידי ביטוי בהחלטה להגדיר יהדות על פי מוצא האב, כל עוד האדם מזהה עצמו כיהודי. החלטות אלו הביאו לעלייה ניכרת במספר חברי התנועה הרפורמית. בתוך עשור אחד, בשנים 1975-1985, צמחה היהדות הרפורמית ב-23% ומנתה 1.3 מיליון חברים (לפי הנתונים הסטטיסטיים של האיחוד). הרב שינדלר דיווח בנאווה בשנת 1985 ש-10,000 זוגות בני אמונות שונות מצטרפים לבתי כנסת רפורמיים בכל שנה.³⁰ כיום, על פי סטיבן מ' כהן, 26% מן המשפחות שחברות בקהילות הרפורמיות הן משפחות מעורבות, ו-17% הן משפחות שבהן אחד מבני הזוג התגייר.³¹ פירושו של דבר שיותר מאחד מכל חמישה חברים בבתי כנסת רפורמיים אינו יהודי או לא נולד יהודי.

אין ספק שהתנועה הרפורמית "הרוויחה" ממהלך זה מבחינת מספר חבריה. אולם מבחינה סוציולוגית, ההרכב של הקהילות הרפורמיות שונה עתה מאוד מהרכב של הקהילות האורתודוקסיות והקונסרוטיביות. כאמור, רבים מהחובשים את ספסלי בית הכנסת הרפורמי היום לא גדלו כיהודים, עם כל מה שמשתמע מכך. יתרה מזו, יש הטוענים שרבנים רפורמים רבים אינם חשים נוח לשאת דרשות על נושאים כמו העם היהודי ונישואים בתוך היהדות. הם יודעים שאלו נושאים שהקהילה המעורבת שלהם אינה מעוניינת לשמוע עליהם.

והחשוב מכול, מעורבות של לא-יהודים בבית הכנסת מעוררת בעיות קשות. למשל, האם בית הכנסת צריך להתייחס לחברים יהודים ולא-יהודים כשווים, או האם ישנה העדפה ליהודים על פני לא-יהודים? האם מי שאינו יהודי יכול

²⁹ Joseph Berger, "Rise of 23% Noted in Reform Judaism," *New York Times*, Nov. 1, 1985, p. B5

³⁰ שם.

³¹ Steven M. Cohen, *Members and Motives: Who Joins American Jewish Congregations and Why*, Los Angeles: S3K Synagogue Studies Institute, 2006, p. 9

להיחשב במניין? האם מי שאינו יהודי רשאי להנהיג את התפילה או לעלות לתורה? האם הם רשאים לומר בתפילה משפטים כמו "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו..." המכוונים לעם היהודי בלבד? האם יש לאפשר ללא-יהודים לכהן בתפקידים שונים בבית הכנסת או לתכנן את החיים הרוחניים של הקהילה? קהילות רפורמיות רבות מגלות שקשה להיות ליברלים והוגנים ובו בזמן לחיות בשלום עם הגבולות והדרישות של הוויית העם היהודי.³²

סוגיות אלה נוגעות לאתגרים העומדים בפני היהדות הרפורמית בעשורים הבאים. מספרם הגדל של הלא-יהודים בשורותיה מעורר שאלות שרבנים מהדורות הקודמים לא העלו בדעתם, ושמירתו של "האוהל הגדול" הפלורליסטי כרוכה באתגרים לא קלים. כפי שחוותה על בשרה התנועה הקונסרוטיבית, קשה להחזיק אוהלים גדולים ניצבים איתן, אך קל להופכם. עריקה, מהשמאל או מהימין, היא איום שמרחף דרך קבע על ראשה של התנועה הרפורמית. האתגר העיקרי העומד בפני תנועת הרפורמה, כמו בפני רוב התנועות בשוק הדת האמריקני, אינו עולה מהערתו של וייז למסליאנסקי; העיקר אינו השאלה אם הרפורמים ייתקלו בקיר ו"שוב ישובו". השאלה החשובה לדעתי היא אם מספרם של החברים בתנועה ימשיך לנסוק, או שהוא עתיד לצנוח. על פי אמת המידה של מספר החברים, נראה שהיהדות הרפורמית בשבעים השנים האחרונות השיגה את מטרותיה, ויש בכך כדי ללמד אותנו שיעור ששום תנועה ביהדות אינה יכולה להרשות לעצמה להתעלם ממנו.

32. סרנה, יהדות אמריקה (לעיל הערה 5), עמ' 363; מיכאל מאיר, "שאלת הרציפות בהיסטוריה היהודית", גשר 2-1 (תשל"ט); *Jerusalem Report*, Sept. 5, 1996, p. 27.

פמיניזם ומ פאולה א'

מאמר זה עוסק בהתייחסות הרפורמית, וזו הליטורגית, ונסקרים במאן היהדות הרפו

מעמד הנשים

מזמן שנוסד של הנשים המסורתית. היהודית, נש בבית הכנסת התנועה; בו הבאה את זה בסופו ע הוסרו בעקב של ההחלטו המסורתית הרפורמית הכנסת של בטקסי הקו חברתיים ו

1. eform

2. i, p. 55

שם, ענ

50 ion

6-589

הרפורו